

Carl Schmitt - Ven eller fjende af den europæiske tanke?

Carl Schmitt er en kontroversiel person i den europæiske idehistorie, derfor må det hilses velkommen, at Slagmark har taget ham op i deres serie af temanumre om store europæiske tænkere

Slagmark – Tidsskrift for idehistorie, sommer 2005, nr. 43, Tema: Carl Schmitt i den europæiske tanke, 206 s. 140 kr.

Af Ann-Christina Lauring Knudsen

Slagmark – Tidsskrift for idehistorie har komponeret et temanummer omkring den tyske juridiske og politiske teoretiker Carl Schmitt (1888-1985). Schmitt er mest kendt, fordi hans værker om staten og diktaturet fra mellemkrigstiden blev en væsentlig del af det akademiske fundament, som legitimerede nazismens statsbygning. Denne arv har gjort ham til en kontroversiel person i den europæiske idéhistorie, men alligevel var han i efterkrigsperioden i dialog med fremtrædende europæiske tænkere på både højre- og venstrefløjen. Det er disse dialoger, og dermed omgangen med Schmitts værker, som dette temanummer har taget op.

Schmitt og den europæiske tanke

Efter Første Verdenskrig, Versaillesfreden, og implementeringen af nye forfatninger i mange europæiske lande blomstrede der i mellemkrigstiden en række teoretiske diskussioner op omkring den moderne stats rolle i det internationale samfund og om forholdet mellem demokrati og folket. Det var i denne kontekst, at juraprofessor Carl Schmitt fra begyndelsen af 1920'erne publicerede en række teoretiske værker.

Med udgangspunkt i Weimarrepublikkens forfatning satte Schmitt spørgsmålstegn ved kompatibiliteten mellem demokrati og liberalisme. Kort fortalt opfattede Schmitt den parlamentariske proces som ineffektiv, fordi den var fyldt med politiske kompromisser. Yderligere befandt staten sig i en Hobbsiansk verden, hvor dens position blev defineret gennem en skelnen mellem venner og fjender. I denne situation ville en stærk diktator, ifølge Schmitt, kunne repræsentere folket bedre end en folkevalgt forsamling.

Schmitt's diskussion af demokratiet passede godt sammen med den voksende fascistiske bevægelse, og han meldte sig ind i det tyske nationalsocialistiske parti i 1933. Samme år fik han et professorat i hovedstaden Berlin, hvor hans videnskabelige produktion kom til at fungere som en akademisk legitimering af førerstatsprojektet. Schmitt nåede at være nazisternes "kronjurist" indtil han i slutningen af 1930'erne røg i unåde hos SS, der klandrede ham for at være opportunistisk. Han mistede den prestige i førerregimet som han på få år havde opbygget, men fik lov at beholde professoratet i Berlin.

Temanummeret

I efterkrigstiden har der været delte meninger om Carl Schmitt. Ikke overraskende har der været en moralsk fordømmelse af ham hos mange, som har placeret ham i skuffen af tænkere *non grata*. Temanummeret er ikke foranlediget af nogen umiddelbar begivenhed, som for eksempel et større jubilæum. Men der findes ikke megen litteratur om Schmitt på dansk, så alene derfor må det hilses velkomment, at *Slagmark* har taget ham op i deres serie af temanumre om store europæiske tænkere. Redaktørernes hovedformål er at vise, at Schmitt er bredere og mere aktuel end der, hvor rygter om ham sidder fast, altså i kritikken af det parlamentariske demokrati og legitimeringen af nazismen

Der er en stor bredde i temanummeret. Det er sammensat af to indledende biografiske indlæg samt en blanding af analyser af Schmitt's dialog med en række indflydelsesrige tænkere i efterkrigstiden og gengivelsen af nogle af disse breve i dansk oversættelse. Gæstebogen er lang og inkluderer især Martin Heidegger, Reinhart Koselleck, Hans Blumenberg, Norberto Bobbio, Leo Strauss, Hans Morgenthau, Raymond Aron og Walter Benjamin. Emnerne går over Schmitt's forhold til stat, historie, religion, og venstrefløjen. Artikelforfatterne er ligeledes rekrutteret fra forskellige discipliner som idéhistorie, etnologi, videnskabsteori, filosofi, tysk, historie, samt fra den journalistiske verden.

Et af de mere originale forskningsindlæg kommer fra historikeren Niklas Olsen, der analyserer mødet mellem Carl Schmitt og den tyske historieteoretiker Reinhart Koselleck. Artiklen er baseret på en række breve mellem de to, som ikke tidligere har været udforsket. Den fortæller historien om et møde, der udvikler sig til en mangeårig dialog. De tos pessimistiske historiesyn og personlige oplevelser af nederlag under krigen resulterer i, at Schmitt antager rollen som Kosellecks mentor.

Et andet interessant perspektiv findes i Mikkel Thorups artikel om diskussionen af *Carl og Karl – Venstrefløjen og Schmitt*. I princippet er der langt fra Schmitts verdenssyn og det, som efterkrigstidens strukturalister fremførte. Alligevel viser artiklen fint, hvordan Schmitt selv var påvirket af Karl Marx og andre venstrefløjsteoretikere, samt hvordan Schmitt senere blev brugt konstruktivt af tænkere fra Chantal Mouffe til Jürgen Habermas.

Der er mange andre interessante aspekter af *Slagmarks* temanummer, men der er også visse problemer med denne cocktail af forskellige forfattere. En svaghed er, at der er stor forskel på den forskningsmæssige indsats i de forskellige bidrag, og dermed fremstår bogen som ujævn. En anden svaghed er, at der er stor forskel på, med hvilken grad af indforståethed kapitlerne er skrevet, og dermed hvor bredt et publikum bogen overordnet henvender sig til.

Ann-Christina Lauring Knudsen er Ph.D. og adjunkt ved Afdeling for Europastudier, Institut for Historie og Områdestudier, Aarhus Universitet.